

Förslag och analys av miljöanpassningar – Delområde Aspaån

Regional NAP-samverkan i
prövningsgrupp 67_9 Vättern norra

Titel: **Förslag och analys av miljöanpassningar – Aspaån**
Författare: Länsstyrelsen i Örebro län
Utgivningsår: 2026
Omslagsbild: Aspa Nedre kraftverk

INNEHÅLL

FÖRSLAG OCH ANALYS AV MILJÖANPASSNINGAR – ASPAÅN	1
INLEDNING	4
Syfte	4
Arbetsätt	5
ASPA NEDRE VATTENKRAFTVERK (NAP ID 1)	5
Förslag på miljöanpassningar	8
Länsstyrelsens förslag på miljöanpassningar	8
Verksamhetsutövarens förslag på miljöanpassningar	8
Analys av föreslagna miljöanpassningar	8
Konsekvenser av möjliga miljöanpassningar	8
Motivering och miljönytta av miljöanpassningar	9
Förslag på uppföljning och kontroll av verksamheten	9
Behov av ytterligare utredningar i samverkan och inför kommande prövningar	10
ASPA ÖVRE VATTENKRAFTVERK (NAP ID 2)	10
Förslag på miljöanpassningar	15
Länsstyrelsens förslag på miljöanpassningar	15
Verksamhetsutövarens förslag på miljöanpassningar	15
Analys av föreslagna miljöanpassningar	15
Konsekvenser av möjliga miljöanpassningar	15
Motivering och miljönytta av miljöanpassningar	16
Förslag på uppföljning och kontroll av verksamheten	16
Behov av ytterligare utredningar i samverkan och inför kommande prövningar	17
BILAGA 1. SYNPUNKTER, FÖRSLAG PÅ MILJÖANPASSNINGAR M.M. FRÅN ANDRA MYNDIGHETER, KOMMUNER OCH INTRESSEORGANISATIONER	18

Inledning

Länsstyrelsen har i detta dokument utgått från de behov av åtgärder som finns vid anläggningarna i Aspaån och som presenterats i målbildsanalysen för Aspaån. Det är upp till verksamhetsutövarna att ta fram konkreta förslag på miljöanpassningar vid sina kraftverk och reglerdammar. Länsstyrelsen bidrar därefter med synpunkter och beskriver konsekvenser på allmänna intressen.

Syftet med samverkan är att Länsstyrelsen och verksamhetsutövare ska samverka kring det underlag som behövs för att säkerställa en effektiv prövning i mark- och miljödomstolen. Inför denna konsekvensanalys har det inte tagits fram några konkreta förslag på miljöanpassningar, vilket gör det svårt för Länsstyrelsen att beskriva detaljerade konsekvenser. För att samverkans syfte ska kunna uppnås finns det behov av en fortsatt diskussion mellan verksamhetsutövare och Länsstyrelsen vad gäller åtgärder och konsekvenser.

Samtliga åtgärdsförslag som Länsstyrelsen angett i de dokument som tagits fram under samverkan utgår i huvudsak från fortsatt drift av verksamheten. I de fall verksamhetsutövaren skulle välja att avveckla verksamheten förändras förutsättningarna och diskussionen om åtgärder och konsekvenser behöver i stället utgå från en avveckling av verksamheten.

Tabell 1. Län, kommun, prövningsgrupp och vattenförekomst ID för delområde Aspaån

Län	Kommun	Prövningsgrupp	Vattenförekomst ID
Örebro	Askersund	67_9 Vättern norra	WA45130849, WA20306023, WA31106556, WA64892804

Syfte

Detta dokument innehåller åtgärdsförslag för anläggningar inom NAP. Syftet är att redovisa slutliga åtgärdsförslag för respektive anläggning och eventuella konsekvenser som de kan få. Målet är att åtgärdsförslag och konsekvensbeskrivningar ska finnas från både Länsstyrelsen och verksamhetsutövaren.

Arbetsätt

I arbetet med förslag och analys av miljöanpassningsåtgärder användes följande underlag:

- [Målbildsanalysen](#)
- [Nulägesbeskrivningen](#)
- Status och miljökvalitetsnormer för vatten samt behov av åtgärder som anges i Vatteninformationssystem Sverige (VISS)
- Bevarandeplaner för Natura 2000-områdena i Vättern (SE0540225, SE0240099)

Aspa Nedre vattenkraftverk (NAP ID 1)

Inom delområde Aspaån är Aspa Nedre kraftverk med tillhörande damm den första anläggningen inom NAP, sett från Vättern och uppströms. Dammen har en avbördningskapacitet om 10,5 m³/s. Anläggningen utgör ett artificiellt definitivt vandringshinder för samtliga förekommande arter och påverkar hydrologin i vattendraget vilket bidrar till att försämma förutsättningarna för att nå bevarandemålen för Vätterns natura 2000 områden, målen i målbildsanalysen och miljökvalitetsnormerna i berörda vattenförekomster. Platsen bedöms ha ett högt kulturhistoriskt värde. I följande avsnitt redovisas länsstyrelsens och verksamhetsutövarens förslag på miljöanpassningar med tillhörande motiveringar och konsekvensanalys. Aspa Nedre bedöms vara ett strömkraftverk men kraftverket är viss mån tekniskt sammankopplat med Aspa Övre vattenkraftverk

Tabell 2. Sammanställning av åtgärdsförslag och konsekvenser vid Aspa Nedre kraftverk.

Förslag på miljöanpassningar	Förväntad nytta för vattenmiljön	Påverkan på effektiv tillgång till vattenkraftsel	Konsekvenser för övriga allmänna intressen exempelvis kultur	Redovisning av olika uppfattning om nytta och konsekvenser av förslag på miljöanpassningar
Anordning för uppströmspassage av fisk och fauna.	Fri fiskvandring och konnektivitet inom Aspaån för samtliga förekommande arter skapar friska och hållbara fiskbestånd och gynnar även andra vattenlevande organismer som vandrar upp från Vättern.	Stor påverkan på kraftverket men liten påverkan på elsystemet och reglerförmågan eftersom kraftverket är litet.	Åtgärder bör anpassas till den befintliga kulturmiljön för att minimera negativ påverkan. Antikvarisk medverkan bedöms nödvändig inför planering och utformning.	
Anordning för nedströmspassage av fisk och fauna.	Samma som ovan.	Ingen påverkan.	Samma som ovan.	
Tappning till uppströmspassage.	Behövs för passagens funktion och gynnar fri fiskvandring och konnektivitet inom Aspaån samt skapar en levande vattenmiljö i fiskpassagen.	Stor påverkan på kraftverket men liten påverkan på elsystemet eftersom kraftverket är mycket litet.		
Tappning till nedströmspassage.	Samma som ovan.	Samma som ovan.		
Mintappning till naturfåran.	Förbättrar den ekologiska funktionen i naturfåran nedströms anläggningen genom att vatten förekommer konstant i tillräcklig mängd i fåran. Återskapande av livsmiljöer i strömmande vatten i Aspaån.	Åtgärden minskar kraftverkets elproduktion.		
Fingaller med flyktöppningar.	Behövs för att fiskpassagen ska fungera ändamålsenligt och för att fisk ska undvika att komma in i turbinen.	Ingen påverkan.		

Förslag på miljöanpassningar	Förväntad nytta för vattenmiljön	Påverkan på effektiv tillgång till vattenkraftsel	Konsekvenser för övriga allmänna intressen exempelvis kultur	Redovisning av olika uppfattning om nytta och konsekvenser av förslag på miljöanpassningar
Biotopvård av naturfåran och strömsträckor nedströms kraftverket.	Förbättrar den ekologiska funktionen i naturfåran nedströms anläggningen. Återskapande av livsmiljöer i strömmande vatten i Aspaån.	Ingen påverkan.		
Fastställa dämnings- och sänkingsgräns.	Rimliga villkor för verksamheten och Aspaån.	Ingen påverkan.		

Förslag på miljöanpassningar

Förslag på miljöanpassningsåtgärder redovisas i tabell 2 ovan. Nedan finns utförligare resonemang om förslagen och konsekvenser.

Länsstyrelsens förslag på miljöanpassningar

Länsstyrelsens förslag på åtgärder inbegriper det som i regel brukar behövas vad gäller miljöanpassningsåtgärder vid vattenkraftverk. Dvs upp- och nedströmspassage, fingaller, mintappning och biotopvård. Några konkreta åtgärdsförslag har ännu inte tagits fram vilket gör det svårt att beskriva konsekvenserna på ett tydligt sätt. De viktigaste åtgärderna på platsen är upp- och nedströmspassage för fisk och övriga vattenorganismer, återskapande av naturliga vattenmiljöer, mintappning i fiskpassage och naturfåra samt fastställande av sänkings- och dämningssgräns.

Verksamhetsutövarens förslag på miljöanpassningar

Uppdateras efter att förslagen gått ut på dialog.

Analys av föreslagna miljöanpassningar

Konsekvenser av möjliga miljöanpassningar

Eftersom inga konkreta lösningar finns framtagna att analysera i nuläget så är det svårt att dra några tydliga slutsatser. Nedan beskrivs konsekvenserna från tabellen ovan något mer utförligt.

Länsstyrelsen

Vattenkraften

Vattenkraftverket påverkas av föreslagna miljöanpassningsåtgärder eftersom tillgången på vatten är begränsad på platsen. Det nationella elsystemet påverkas dock marginellt eftersom kraftverket är litet.

Kulturmiljön

Eftersom det har bedrivits verksamhet på platsen under mycket lång tid finns det flera olika årsringar av lämningar och byggnader inom området. En äldre kulturmiljö är i många fall känslig för nya inslag och ofta blir passager av olika slag ett negativt inslag i kulturmiljön. De tydligaste äldre delarna är den kallmurade dammvallen och såglämningen som ligger nedströms dammen på norra sidan samt kraftverksbyggnaden som är byggd ovanpå hammarlämningen. Beroende på vilken miljöanpassning

som ska göras och var den ska utföras kan kulturmiljön komma att påverkas mer eller mindre negativt. Med rätt planering och utformning kan olika åtgärder anpassas för att minimera påverkan. Antikvarisk medverkan bedöms nödvändig inför planering och utformning.

Övriga allmänna intressen

Länsstyrelsen känner inte till några övriga allmänna intressen som påverkas.

Verksamhetsutövare

Vattenkraften

XXXX

Kulturmiljön

XXXX

Övriga allmänna intressen

XXXX

Motivering och miljönytta av miljöanpassningar

I det här avsnittet redovisas motiveringar till de föreslagna miljöanpassningarna samt den förväntade miljönyttan.

Länsstyrelsen

Syftet med de föreslagna åtgärderna är att uppnå miljönyttan som redovisas i målbildsdokumentet. Främst innebär det att uppnå miljö kvalitetsnormen god ekologisk status. Det innebär också att verksamheten ska vara modern och bedrivas i enlighet med miljöbalken och krav enligt annan lagstiftning. Föreslagna miljöanpassningar gynnar de biologiska värdena i Aspaåns delområde och påverkan på miljö kvalitetsnormerna från vattenkraftverksamheten minskas betydligt om vattenkraftverket miljöanpassas. De problem med konnektivitet som vattenkraften orsakar kommer att minska genom att det skapas fria vandringsvägar för fisk och att hydrologin blir mer naturlig.

Verksamhetsutövare

XXXX

Förslag på uppföljning och kontroll av verksamheten

Vattenhushållningen behöver följas upp och dokumenteras genom avläsning av vattennivåer och avläsning eller beräkning av flöden samt dokumentation av data. Fiskpassagers funktion behöver följas upp och

resultatet analyseras. Nedan anges förslag på åtgärder för uppföljning och kontroll.

- Kontrollprogram för den kontinuerliga driften.
- Avläsning och dokumentation av vattennivåer.
- Avläsning eller beräkning av flöden till turbiner, fiskpassage för upp- och nedströmsvandring, naturfåra och utskovsdamm.
- Uppföljning på funktionen av passager för uppströmsvandring.
- Uppföljning på funktionen av passager för nedströmsvandring.
- Uppföljning på effekten av utförd biotopvård.
- Analysera resultatet av uppföljning och kontroll.

Behov av ytterligare utredningar i samverkan och inför kommande provningar

Vattenspegeln som kraftverket dämmer förhindrar transport av material och höjer vattentemperaturen i vattendraget. Det är inte utrett i vilken grad dammen höjer vattentemperaturen vilket behöver undersökas noggrannare.

Länsstyrelsen saknar uppgifter om vilken reglering och dämning som funnits vid Aspa Nedre kraftverk.

I nuläget har inget underlag kommit in till länsstyrelsen som visar på att det finns tillstånd, urminnes hävd eller annan rättighet för driften av kraftverket. Det finns därför behov av ytterligare utredning kring tillstånd/urminnes hävd. Utredningen behövs för att domstolen ska kunna avgöra om det går att göra en omprövning enligt NAP eller om det krävs en nyprövning av verksamheten.

Aspa Övre vattenkraftverk (NAP ID 2)

Det andra kraftverket inom delområde Aspaån är Aspa Övre kraftverk

med tillhörande damm. Dammen har en avbördningskapacitet om 75 m³/s. Anläggningen utgör ett artificiellt definitivt vandringshinder för starksimmande arter. Anläggningen påverkar hydrologin i vattendraget och bidrar i dagsläget till att försämra förutsättningarna för att nå bevarandemålen för Vätterns natura 2000 områden, målen i målbildsanalysen och MKN i de berörda vattenförekomsterna. I följande avsnitt redovisas länsstyrelsens och verksamhetsutövarens förslag på miljöanpassningar med tillhörande motiveringar och konsekvensanalys. Aspa Övre vattenkraftverk är ett strömkraftverk men magasinet regleras dock ner kraftigt ibland. Det är till viss del tekniskt sammankopplad med Aspa Nedre vattenkraftverk.

Tabell 3. Sammanställning av åtgärdsförslag och konsekvenser vid Aspa Övre kraftverk.

Förslag på miljöanpassningar	Förväntad nytta för vattenmiljön	Påverkan på effektiv tillgång till vattenkraftsel	Konsekvenser för övriga allmänna intressen exempelvis kultur	Redovisning av olika uppfattning om nytta och konsekvenser av förslag på miljöanpassningar
Anordning för uppströmspassage av fisk och fauna.	Gynnar beståndet av målarterna sjölevande öring, harr och flodnejonöga, samt övriga vattenlevande arter som vandrar upp från Vättern. Gynnar också all nedströmsvandring av fisk och fauna från Aspaån ut i Vättern	Stor påverkan på kraftverket men liten påverkan på elsystemet och reglerförmågan eftersom kraftverket är litet	Det finns en äldre kvarngrund som ska undvikas vid planering och utförande av fiskväg. Om vattennivån sänks uppströms kommer idag överdämd anläggning att påverkas. Konsekvenserna kan då bli stor för kulturmiljö.	
Anordning för nedströmspassage av fisk och fauna.	Samma som ovan.	Samma som ovan.		
Fingaller med flyktöppningar	Behövs för att fiskvägen ska fungera ändamålsenligt och för att fisk ska undvika att passera genom turbinerna.	Ingen påverkan		

Förslag på miljöanpassningar	Förväntad nytta för vattenmiljön	Påverkan på effektiv tillgång till vattenkraftsel	Konsekvenser för övriga allmänna intressen exempelvis kultur	Redovisning av olika uppfattning om nytta och konsekvenser av förslag på miljöanpassningar
Tappning till uppströmspassage	Behövs för att fiskvägen ska fungera ändamålsenligt och skapar en levande vattenmiljö i fiskvägen.	Åtgärden minskar elproduktionen från kraftverket.		
Tappning till nedströmspassage	Behövs för att fiskvägen ska fungera ändamålsenligt.	Åtgärden minskar elproduktionen från kraftverket.		
Fingaller med flyktöppningar.	Behövs för att fiskpassagen ska fungera ändamålsenligt och för att fisk ska undvika att komma in i turbinen.	Ingen påverkan.		
Biotopvård i korta naturfåran	Förbättrar den ekologiska funktionen i naturfåran nedströms anläggningen. Gynnar beståndet av målarterna öring, flodnejonöga och harr, samt alla övriga vattenlevande arter.	Ingen påverkan		

Förslag på miljöanpassningar	Förväntad nytta för vattenmiljön	Påverkan på effektiv tillgång till vattenkraftsel	Konsekvenser för övriga allmänna intressen exempelvis kultur	Redovisning av olika uppfattning om nytta och konsekvenser av förslag på miljöanpassningar
Fastställa dämning- och sänkningssgräns	Rimliga villkor för verksamheten och Aspaån.	Ingen påverkan		
Återskapande strömvattenmiljöer	Dammen dämmer in stora områden i vattenförekomsten och man bör se över möjligheten att återskapa strömmande områden i anslutning till anläggningen för att inte äventyra uppnåendet av god ekologisk status. Exempel på åtgärder på det är delavsänkning, biokanal, biotopförbättrande åtgärder.	Sannolikt rätt stor påverkan på elproduktionen.		

Förslag på miljöanpassningar

Förslag på miljöanpassningsåtgärder redovisas i tabell 3 ovan. Nedan finns utförligare resonemang om förslagen och konsekvenser.

Länsstyrelsens förslag på miljöanpassningar

Länsstyrelsens förslag på åtgärder inbegriper det som i regel brukar behövas vad gäller miljöanpassningsåtgärder vid vattenkraftverk. Dvs upp- och nedströmspassage, fingaller, mintappning och biotopvård. Dock föreslås även åtgärder för att återskapa strömmande områden i vattenförekomsten som till stor del är indämda av den 8 meter höga dammen. Hur mycket strömmande sträckor som behöver återskapas behöver utredas innan prövning. I nuläget har vattenförekomsten en väsentligt ändrad fysisk karaktär till följd av indämningen. Några konkreta åtgärdsförslag har ännu inte tagits fram vilket gör det svårt att beskriva konsekvenser på ett tydligt sätt.

Verksamhetsutövarens förslag på miljöanpassningar

Uppdateras efter att förslagen gått ut på dialog.

Analys av föreslagna miljöanpassningar

Konsekvenser av möjliga miljöanpassningar

Eftersom inga konkreta lösningar finns att analysera i nuläget så är det svårt att dra några tydliga slutsatser. Nedan beskrivs konsekvenserna från tabellen ovan något tydligare.

Länsstyrelsen

Vattenkraften

Vattenkraftverket påverkas mycket av föreslagna miljöanpassningsåtgärder eftersom tillgången på vatten är begränsad på platsen. Det nationella elsystemet påverkas dock marginellt eftersom kraftverket är litet.

Kulturmiljön

Eftersom det är en mer modern damm på platsen så är det kulturhistoriska värdet lägre. Om de äldre delarna norr om dammen skulle påverkas så blir de negativa konsekvenserna dock större än om enbart den södra delen av dammen berörs. Den överdämda anläggningen uppströms är resterna efter Algrena hammare och den ligger idag helt

under vatten. Det har inneburit att det finns träkonstruktioner kvar och de skulle påverkas negativt om de kom upp över vattenytan permanent.

Övriga allmänna intressen

Länsstyrelsen känner inte till några övriga allmänna intressen som påverkas.

Verksamhetsutövare

Vattenkraften

XXXX

Kulturmiljön

XXXX

Övriga allmänna intressen

XXX

Motivering och miljönytta av miljöanpassningar

I det här avsnittet redovisas motiveringar till de föreslagna miljöanpassningarna samt den förväntade miljönyttan.

Länsstyrelsen

Syftet med de föreslagna åtgärder är att uppnå miljönyttan som redovisas i målbildsdokumentet. Främst innebär det att uppnå miljö kvalitetsnormen god ekologisk status. Det innebär också att verksamheten ska vara modern och bedrivas i enlighet med miljöbalken och krav enligt annan lagstiftning. De problem med konnektivitet som vattenkraften orsakar kommer att minska genom att det skapas fria vandringsvägar för fisk och att hydrologin blir mer naturlig samt att strömmande sträckor återskapas.

Verksamhetsutövare

XXXX

Förslag på uppföljning och kontroll av verksamheten

Vattenhushållningen behöver följas upp och dokumenteras genom avläsning av vattennivåer och avläsning eller beräkning av flöden samt dokumentation av data. Fiskpassagers funktion behöver följas upp och resultatet analyseras. Nedan anges förslag på åtgärder för uppföljning och kontroll.

- Kontrollprogram för den kontinuerliga driften.

- Avläsning och dokumentation av vattennivåer.
- Avläsning eller beräkning av flöden till turbiner, fiskpassage för upp- och nedströmsvandring, naturfåra och utskovsdamm.
- Uppföljning på funktionen av passager för uppströmsvandring.
- Uppföljning på funktionen av passager för nedströmsvandring.
- Uppföljning på effekten av utförd biotopvård.
- Analysera resultatet av uppföljning och kontroll.

Behov av ytterligare utredningar i samverkan och inför kommande prövningar

Vattenspegeln som kraftverket dämmer förhindrar transport av material och höjer vattentemperaturen i vattendraget. Det är inte utrett i vilken grad dammen höjer vattentemperaturen vilket behöver undersökas noggrannare.

Länsstyrelsen saknar uppgifter om vilken reglering och dämning som funnits vid Aspa Övre kraftverk

I nuläget har ingen dokumentation inkommit som visar på att det finns tillstånd, urminnes hävd eller annan rättighet för driften av kraftverket. Det finns därför behov av ytterligare utredning kring tillstånd/urminnes hävd. Utredningen behövs för att domstolen ska kunna avgöra om det går att göra en omprövning enligt NAP eller om det krävs en nyprövning av verksamheten.

Bilaga 1. Synpunkter, förslag på miljöanpassningar m.m. från andra myndigheter, kommuner och intresseorganisationer

NAP-anläggning och vattenförekomst	Synpunkter samt förslag på miljöanpassningar enligt myndigheter, kommuner, intresseorganisationer (fritext)

Länsstyrelserna

www.lansstyrelsen.se